

hazai magyar személyiséghez: tudományos kutatókhoz, írókhoz, közírókhoz, művelészekhez. A múlt évben tizenegy választ közölt a lap. Az ankét még tart, érdeklődéssel várjuk a további hozzászólásokat.

A lap és olvasói közti kapcsolatra jellemzőnek látom Almási István megjegyzését az ez év januári *Dalosság*-mellékletben. „Művelődési irányítóink, de főleg énekeseink többnyire még mindig nem tudják, hogy milyen bőséges anyag áll rendelkezésükre a *Művelődés* hasábjain. Erről persze már sem a gyűjtéseiket közlő népzene-kutatók, sem a folyóirat szerkesztői nem tehetnek. A visszahangtalanságot egyébként nem is találjuk meglepőnek, különösen ha meggondoljuk, hogy e népdalközleményekről még azok az újságírók és tanárok sem látszottak tudomást venni, akik 1968 nyarán az *Iffjúnak*ban a legdicséretesebb szándékkal vitát kezdeményeztek a fiatalok dalismeretéről, zenei műveltségéről. Pedig a *Művelődés*ben akkor már fél éve rendszeresen folyt a népdalok közlése.“ Hadd tegyem hozzá, hogy a helyzet valamiképp javult 1968 óta, de — sajnos — még mindig többen nem tudnak vagy legjobban esetben beszélnek róla, mint ahányan ismerik, forgatják.

Végezetül pedig hadd rukkoljak elő egy javaslattal: lap és olvasói kapcsolatot szorosabbá lehetne tenni egy — mondjuk évente megtartott — olvasótalálkozóval, országos szinten. Ezen részt vennének közművelődés-irányítóink, tanárok, tanítók, művelődési igazgatók, tudományos kutatók, a sajtó, s az egyes vidékek népi tánc-csoportjaiból, kórusaiból a legjobbak — meghívásos alapon —, és ízelítőt adnának tudásuk legjavából. Az előadásokat módszertani megbeszélések követnék.

Szabó Zsolt

Hargita: lap és táj

1

CsíkSZeredának eddig nem volt napilap-hagyománya. A székelyföldi jellegű, tehát helyinek számítható napisajtó vagy Brassóból, vagy Marosvásárhelyről, illetve mind a két helyről jött az egykori Csíkba és Udvarhelyre, a mostani Hargita megvébe. Az idősebb nemzedék főként a *Brassói Lapokra* emlékszik és „olcsó kiadására“, a *Népújságra*. 1940 őszétől ilyen vonatkozásban Sepsiszentgyörgy vette át Brassó szerepét, majd 1944 októberétől megint Brassó küldi a napilapot erre a vidékre, a frissen indult *Népi Egységet*. E lap szerkesztősége később Szentgyörgyre költözött át, ott is nyomtatták. A szeredaiak hozzászóttak ahhoz, hogy számukra a közvetlen kapcsolatot a napisajtóval egy helybeli tudósító jelentse. Tapasztalatból tudom, hogy a város és a környék lakói úgy érezték, mérhetetlen távolságra estek a nyomtatott betűtől, e távolságot nem is annyira földrajzilag, mint inkább lelkiében érezték.

Ha napisajtója a városnak és a megyének nem is volt (se Csíknak, se Udvarhelynek), az igény mind a két helyen örökké élt az olyan helyi újságok iránt, amelyek az ő életüket tükrözik testközelből, s így gondjaik is kötetlenebbül, őszintébben szólhatnak meg bennük. CsíkSZereda már az 1848/49-es szabadságharc idején tekintélyt vívott ki magának a forradalmi sajtó történetében. Itt jelent meg 1849. május 27-e és július 2-a között a *Hadi Lap* hol hetenként egyszer, hol hetenként kétszer, sőt még mellékletet is kiadott *Csiki Gyutacs* címmel. Bem hadi újságjának számított, erősen demokratikus, köztársasági érzelmű lap volt. Ez volt a szeredai sajtó hőskora.

Újra meg újra felszínre tört azután a hagyomány, és olyan időszak is volt, amikor egyszerre két vagy három hetilap és folyóirat jelent meg Székelyudvarhelyen; 1945 után Székelyudvarhelyen egy ideig Tompa László szerkesztett hetilapot, CsíkSZeredában pedig a negyvenes évek végén megindították a *Vörös Zászló* című hetilapot, amelynek tulajdonképpen jogutódja a mostani marosvásárhelyi napilap.

Majd kiesett egy évtized, szinte kettő. És akkor, 1968 tavaszán, a megyésítés eredményeképpen, Csíkszereda egyszerre nem heti, hanem napilapot kapott! Azonnal két napilapot, egy magyar és egy román nyelvűt. Az elfeledettnek hitt sajtó-hagyomány és igény hatalmas erővel támadt fel, talán olyan hevességgel is, hogy egyelőre túlhaladta a reális lehetőségeket. A Csíkszereda és a megye életében jelentkező napilaptól, a *Hargitától* olvasói türelmetlenül várták, követelték, hogy hozza be a kiesést, fedezze fel számukra a táj történelmi hagyományait és jövődő távlatait, s úgy nyisson ablakot az országra és a nagyvilágra, hogy Olvasó és lap szerencsés és termékeny találkozása volt ez. Lehetőségek persze alig-alig voltak még, a lappal együtt kellett kialakítani őket. Se szerkesztők, se nyomda. A *Hargitát* hosszú ideig, a csíkszeredai nyomda felépüléséig, tehát 1970 elejéig, a szerkesztőségtől több mint száz kilométernyire nyomtatták, Marosvásárhelyen; „távszerkesztett újság” volt ez, ily szempontból nem egyedülálló a romániai sajtó történetében. (A szeredai román napilapot például Brassóban nyomták akkoriban.) A szerkesztőség természetesen hamarabb kialakult. Főszerkesztőnek Albert Antalt nevezték ki; a bukaresti *Előretől* jött, ahol majdnem egy évtizeden át főszerkesztőhelyettes volt. Jó választás volt helybeli embert állítani az új lap élére, nagy mértékben ennek is köszönhető az az egészséges arcél, amely a *Hargitát* indulás óta jellemezte.

2

A főszerkesztőnek valamikor meghatározó szerepe volt egy lap életében; gondoljunk Kacsó Sándor személyes hozzájárulására az egykori *Brassói Lapok* eszmei irányvonalának kimunkálásához. Az utóbbi időben hajlottunk arra, hogy a főszerkesztő szerepét ne tekintsük döntő fontosságúnak, és így egyik-másik lap szűrkéségét ne a főszerkesztő rovására írjuk. Kétségtelen, hogy a lapok irányítása, eszmei és mindennapi igazgatása nem egyedül a főszerkesztő gondja mai sajtóéletünkben, de a főszerkesztőnek igenis döntő és meghatározó szerepe lehet (példának hozhatnám fel e tekintetben Albert Sándort az új *Brassói Lapoktól*, Dali Sándort a *Megyei Tükörtől*, de ugyanígy bizonyít a nagyváradi *Fáklya* reneszánsza, amelyet Lakatos András odakerülése indított el).

Munkatársi gárdáját a *Hargita* jórészt a Székelyföldről verbuválta. Albert Antallal együtt hazajött főszerkesztőhelyettesnek a gyergyói Kolozsi Márton, majd ide vonzódott vissza a szintén gyergyói Zöld Lajos is. „Helybeli” munkatárs a törzsgárda java része. Molnos Lajosnak már költői neve volt, amikor bihari tanárkodásából idejött újságot írni. Ferencz S. István és Oláh István rokonszenves költői, Gaál Péter prózaírói tehetsége a szerkesztőségben kezdett kibontakozni. 1970-ben már csak azok dolgoztak a lapnál, akik szívvel-lélekkel azonosulni tudtak a táj életével, a zord éghajlattal és a felmelegítő történelmi hagyományokkal, a mai székely élet bonyolult valóságával. Közöttük a költő Miklós László vált legjobban

„hargitaivá“ anélkül, hogy emberi és költői kitekintését elveszítette volna. Így alakította ki a *Hargita* nem annyira látványos, mint inkább szívós, de eredményes küzdelemmel a maga munkatársi gárdáját, amelyet nemcsak a közös munkahely kötelékei fűznek össze, hanem valóban azonos gondok és örömök, egymáshoz hasonló vagy egymást kiegészítő szemléletek.

A szülőföld érzelmi szálai egy időben az innen elszármazott írókat, költőket is a laphoz kötötték. Fodor Sándor, Kányádi Sándor, Szabó Gyula, Szemlér Ferenc neve és írásai irányt és igényt jeleztek a lapban. Sajnos, az utóbbi időben mind ritkábban találkozhatunk a nevükkel, különösen pedig az írásaikkal. Egyedül a gyergyószentmiklósi születésű Kormos Gyula mutatkozik hűségese, ő később kapcsolódott be a munkatársi gárdába, de egész 1970 folyamán hetente jelentkezett. Az írói jelenlét megritkulását elsősorban a *Noteszlap* rovat sínyli meg. Az írói reflexiók szabad fóruma ez, csak ne volna olyan esetleges. A tavalyi évfolyamban főként Bálint Tibor írásai frissítették és igényesítették e rovatot.

Az egységes szemléletű és törekvésű belső munkatársi gárda mindennapi tükrében hogyan villan elő Hargita megye mai élete? Milyen képet kapnak róla azok, akik földrajzilag távolabb tőle, de érzelmileg azonosulva naponta olvassák a lapot? Az indulásnál hangot kapott jogos olvasói igény a helyi hagyományok feltárására nagyrészt teljesedett is. A *Hargita* rovataiban és azokon kívül módszeresen végigtekintett Csík és Udvarhely történelmi és művelődési hagyományain. Tavaly ilyen vonatkozásban már csak az újbóli felidézés, elmélyítés, nagyobb tudatosítás volt soron. A lap ugyanis nem egyszerűen „letudni“ kívánja és ezután elfelejteni a hagyományokat, hanem életető forrásokká változtatni őket. A szomszédos Kovászna megye magyar napilapjában, a *Megyei Tükör*ben, inkább eseménykrónikákat kapunk szoboravatásokról, iskolai évfordulókról vagy névadó ünnepegekről, a *Hargita*ban inkább tanulmányozó cikkeket olyan hajdani jeleseiről a tájnak, akikről méltán készülhetnének szobrok vagy nevezhetnének el iskolákat.

3

A *Hargita* szülőföld-központúsága olvasóinak mindennapi élete, öröme és gondja: a lap „székely jellege“ valójában erős táji kötődést bizonyít. Azt, amiért egyáltalán életre hívták. A lap tematikájában „túlteng“ az iparosítás, de hiszen ez a legsorsdöntőbb kérdése a megye jövőjének: az olyan iparfejlesztés, amely a századok óta elvándorló, Bözödi György meghökkenítő hasonlata szerint „futóhomok életet élő“ székely emberfeleslegnek munkát és kenyeret biztosít a szülőföldi tájon. Ezért nem bánt, ha ötször-tízszer is bebizonyítják nekem a *Hargita* munkatársai, különböző oldalakról közelítve a kérdéshez, hogy mit is jelent a székelyudvarhelyi cérnagyár vagy a csíkszeredai kötöttárugyár, és milyen új távlatokat nyit az éppen megkezdődött ötéves terv a megye új történelmében. Egy nagy iparvárosban talán sablonos lenne ez az ismételtetés, itt jelen és jövő, gond és öröm, az élet maga, tehát minden egyébnél „nagyvonalúbb“ és modernebb. A szerkesztők láthatóan nem konzerválni akarják a hagyományokat, hanem ezek eleven talajára építeni fel a megye székelységének igazán mai, országra és világra tekintő, messzire ellátó, nemzetiségi jellegét megőrző mindennapi életét. A modern ipari fejlődés nagy iramában is alkotó egyenlőségben őrizni az egyedi színeket, úgy lenni mai és romániai az iparos Székelyföldön, hogy minden igaz értékünk velünk éljen tovább, lehetőleg gazdagodva és csinosodva. Az iparosítás felbont egy életrendet, a nagyrészt patriarchális falusi viszonyokat, de ez ne mossa jellegtelenségbe azt, amit e viszonyok régtől, igazi örökségünként őriznek. Cikkük egész sora íródott 1970-ben is ezért a lapban.

A *Hargita* termékeny kölcsönviszonyát a megye lakosságával nem is a szerkesztőségbe érkező levelek nagy számát bizonyító *Borítékbontás* rovat mutatja, hanem az életmód és a gondolkodásmód alakulása ezen a tájon a megyésítés óta eltelt három esztendőben. Személyes tapasztalataim igazolják, hogy Hargita megye lakóinak szülőföld-szemlélete, ország- és világlátása döntően ugyanaz lett, ami a lapé. A *Hargita* azonban ugyanekkor benne él az ország és elsősorban a romániai magyarság egészének valóságában, művelődési, érzelmi és hangulati világában. A lap országjáró munkatársainak rendszeres szerdai riportjait nem is tekintve, a *Hargita* nemegyszer az egész ország életét és jövőjét érintő kérdéseket vetett fel, oktatási, közművelődési, jogi és önismereti ügyeket.

Nem hagyhatom ki ebből az áttekintésből, bármilyen röpké is legyen, a *Hargita* eredményeinek egyik új és felbecsülhetetlen fontosságú oldalát: a könyvkiadói tevékenységet. Élve a lehetőségekkel, a *Hargita* immár második kalendáriumát jelentette meg. „Székely“ kalendárium volt mind a kettő, de nem a szerkesztői szemlélet leszűkítettsége, hanem az alapállás révén. Szerkesztői tudták, hol állnak, és azt is, hogy arról a tájról is messze el lehet látni, ágaskodni sem kell hozzá, csak éppen józanul körülnézni. A kalendáriumon kívül a *Hargita* kiadta első mezőgazdasági szakkönyvét a gépek üzemeltetéséről és karbantartásáról, nyolcezer példányban, tehát egyáltalán nem kizárólag megyei vagy székelyföldi használatra. Traktorosok, gépészek nélkülözhetetlen segédkönyve ez. Anyanyelven jutnak hozzá a munkájukhoz elengedhetetlen műszaki ismeretekhez, tehát könnyebben, tartósabban elsajátíthatják. Haszna ez az országnak és természetesen annak a gépésznek, akinek szakmai tudása s így a jövedelme függ tőle.

Ha jól meggondoljuk, a szervező szerep nem idegen a pártsajtótól, hozzátartozik a jellegéhez. A *Hargita* 1970-ben megjelentette első szakkönyvét, s ez talán nem lesz az utolsó. Csak jellemzésként említem meg, hogy ugyanilyen meggondolásból kiindulva a *Brassói Lapok*, Albert Sándor kezdeményezésére, matinékat rendezett és irodalmi kört hozott létre Brassóban, s ezek a város és a megye magyarságának immár ismert, megbecsült s az országos lapokban is fölemlegetett művelődési fórumaivá váltak. (A *Contemporanul* a múltkoriban írt a *BL* köréről meleg, dicsérő sorokat.)

Hargita: a lap és a megye neve. Induláskor még csak jól csengő lapcím volt. A tavalyi, harmadik évfolyamról talán már elmondhatjuk, hogy a lap és a megye valahogy egymást fedő fogalmakká kezdtek válni. Egyiket a másikkól (így is, úgy is) mindjobban megismerhetjük.

Beke György

Paulovics László: Tájékozódás (kombinált technika)